

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ—ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Δευτερολογία

Φίλος μου καὶ ἐκλεκτὸς ποιητής, ὁ κ. Τέλλος Ἄγρας, εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ συνεχίσῃ, νὰ μὴ τ' ἀφήσῃ νὰ πέσουν στὸ κενὸ τῆς ἐδιαφορίας, τὰ λίγα λόγια τοῦ ἔγγραφο προ κειμένου γιὰ τὸ ἐπίθετο καὶ τὸ οὐσιαστικόν. Κι ἄλλοι ποιηταὶ συγκινήθησαν ἀπὸ τὰ λόγια μου ἐκεῖνα, ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, ὁ κ. Π. Ψαλτήρας, καθὼς καὶ μιὰ δεσποινὴς ποὺ γράφει γράμματα, ἡ δὲς Ἐ. Παπαχρονοπούλου. Ὁμως, κανεὶς ὅταν γράφει κατὰ πόλιν ἢ λίγην, ἔχει τὴν ὑπερηφάνεια νὰ νομίσῃ τὸ γραμμῆνο του ὄχι βέβαια τέλει, ἀλλὰ ἀκέραιο, ἄριστον· γιὰ τοῦτο δὲν ἀνταπαντῶ ἄρῃ κάποιος ἀπαντήσῃ σὲ ἄρθρο μου, γιὰ τοῦτο καὶ τώρα δὲ θὰ λήβαινα μέρος στὴ συζήτηση ποὺ ἀνοίξε, ἀν' ἡ ἴδια αὐτὴ ἢ συζήτηση δὲ μοῦ εἶταν ἓνα καλὸ παράδειγμα, ἓνα καλὸ τεκμήριο γιὰ ὅσα εἶχα γράψῃ τότε.

Εἶχα γράψῃ τότε: «ἔδω γιὰ τὴ σκέψη πρόκειται· γιὰτὶ δὲ μιλῶ γιὰ τὸ ἴψος στὴ λογοτεχνία, παρὰ γιὰ τὴ φιλολογία, τὸ δοκίμιον, τὴ μελέτη, τὴν κριτικὴν». Καὶ εἶχα πάρῃ γιὰ σύμβολον τῶν δύο τρόπων μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήσῃ ἓνα θέμα, τὸ ἐπίθετον ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ οὐσιαστικοῦ. Ἄς πάρουμε ἓνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν: ἓνας γιὰ νὰ περιγράψῃ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν θὰ ἀρχίσῃ: «ὁ περικαλλῆς ναός». . . κτλ. ὁ τροῦλλος θὰ εἶναι «κοιμῶς», οἱ στόλοι «ἐγγραμμοί», καὶ πάει λέοντας· ἀφῆνω τὴ μελέτη του καὶ βρίσκω μιὰν ἄλλην, ποὺ μοῦ δίνει τίς διαστάσεις, τίς χρονολογικὰς πληροφορίες, τίς στατικὰς παρατηρήσεις, ὅ,τι μπορεῖ νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ ξαναφτιάσω ἀπὸ τὸ αἰτιατὸ εἰς αἴτιον, ἀπὸ τὸ ἔργον εἰς τὴν διάνοιαν ποὺ τὸ ἐνεπνεύσθη· τότε, δίπλα στὴν τελειότερη γνωριμίαν μου μὲ τὸ ἔργο, φτάνω καὶ εἰς τὸν τελικόν σκοπὸν κάθε μελέτης, εἰς τὴν τελειότερον γνωριμίαν μου μὲ τὸν ἀνθρώπον. Φυσικὰ, ἂν ὁ συγγραφεὺς μιᾶς τέτοιας μελέτης εἶναι κακομαθημένος, καθὼς, δυστυχῶς, εἴμαστε ὅλοι μας σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, δίπλα εἰς οὐσιαστικὰ αὐτὰ στοιχεῖα, θὰ μᾶς ἔχει δώσει καὶ ἐπίθετον πλῆθος· ὁμως ἡ μελέτη του θὰ μένει οὐσιαστικὴ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι τὴν ἀπαίτηση αὐτὴ τοῦ οὐσιαστικοῦ, ἐνὼ τὴν διατηροῦμε ὅταν πρόκειται νὰ πληροφορηθῶμε πῶς ζοῦν οἱ ἄγριοι, τὴν ἐγκαταλείπομε ὅταν πρόκειται νὰ γνωρίσουμε τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὅταν πᾶμε «νὰ γνωρίσουμε τὸν Παλαμᾶ» εἰς τὴν φιλολογία, σβύνει τὸ οὐσιαστικόν καὶ μανιάζει τὸ ἐπίθετον χωρὶς καμιά διαμαρτυρίαν κανενὸς μας. Κ' ἀκόμη χειρότερον: τὸ πνευματικὸν δημιουργημα, ἀσπάζηται εἰς τὴν γένεσίν του, εἶναι εἰς τὴν ἐκφάνσιν του σταθμητό· ὅταν λοιπὸν πηγαίνουμε νὰ εἰσηγηθῶμε ἀποστηθέτως μεθόδους εἰς τὴν μελέτην τῆς λογοτεχνίας, ὅταν ἀναζητοῦμε μιὰν ἀσπάζηται, βρίσκουμε καὶ τὸ μπελᾶ μας: μᾶς λένε ψυχρούς, ἀψυχούς, κτλ. Ἐτσι ποὺ θὰ πίστευε κανεὶς πῶς ἔργον τοῦ κριτικοῦ καὶ τοῦ φιλολόγου δὲν εἶναι νὰ βοηθῃ τοὺς ἀναγνώστες νὰ καταλάβουν ἀλλὰ νὰ βοηθῃ τοὺς ἀναγνώστες νὰ ἡδονίζονται.

Εἶχα γράψῃ ἀκόμα: «εἶναι ἀνάγκη ἐπιέγουμε τὸ μυαλὸ τῶν διανοουμένων νὰ ἐγγίζῃ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι μόνον τὸ ἀκαθόριστον περιγραμμά τους». Αὐτὸ εἶταν τὸ θέμα μου· ἡ φιλολογία μας νὰ γίνῃ πὺ οὐσιαστικὴ. Ἄς δοῦμε καὶ πῶς ἀντέδρασαν εἰς τὴν πρότασίν μου αὐτὴν: οἱ τρεῖς ποὺ ἀπήντησαν, μετετέλειον τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν φιλολογία εἰς τὴν λογοτεχνία, καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν ποίησιν. Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, κάνοντας μερικὰς σχετικὰς παρατηρήσεις τίς ὁποῖες θεωρῶ πολὺ σωστὰς (καὶ εἰς τίς ὁποῖες ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω) ἀλλὰ ἔξω πλέον ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ ἁρθρου μου, ὁ κ. Π. Ψαλτήρας ἀνακοινώσας μίαν ἐνδιαφέρουσα ποιητικὴν τὴν προσπᾶθειαν, ἀλλὰ ἔξω πλέον ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ ἁρθρου μου, καὶ ὁ κ. Ἐ. Ἄγρας κάνοντας μιὰν κατάταξιν τοῦ ποιητικοῦ ἐπιθέτου, βγαίνοντας δηλαδὴ καὶ αὐτὸς ἔξω πλέον ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ ἁρθρου μου. Ἄθελά τους καὶ οἱ τρεῖς ἐπιβεβαίωσαν ἐκεῖνον ποὺ ὑπεστήριξα, ὅτι ἡ νέα μας φιλολογία πάσχει ἀπὸ ἑλλειψίν προσρμογῆς εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων. Ἡ δὲς Ἐ. Παπαχρονοπούλου δὲν ἐκατάλαβε πολὺ καλὰ τί εἶδος—ἐπιστημονικόν—πηγὴς ζητοῦσε ὁ κ. Ἐ. Ἄγρας· δὲ θὰ τὴν πάρῃ ὅμως γιὰ παράδειγμα...

* *

Ὁ δρόμος ὁ χρήσιμος ποὺ θὰ μπορούσε νὰ πάρῃ μιὰ τέτοια συζήτηση—ἂν δρόμος χρήσιμος μπορούσε νὰ ὑπάρξῃ σὲ μιὰ τέτοια συζήτηση,—θὰ εἶταν ἀσφαλῶς ἐκεῖνος ποὺ ὑπέδειξε ὁ κ. Ἄγρας· ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ἐπιθέτου. Μιὰ μελέτη τοῦ ἐπιθέτου καμωμένη μὲ πνεῦμα ἐξελικτικόν, μὲ τὴν μέθοδον, π. χ., ἐνὸς Brunot ἢ ἐνὸς Vernlgues, θὰ εἶχε ἀρκετὰ πράγματα νὰ δώσει· θὰ ἔπειθε, συγκεκριμένα, τὸν κ. Ἄγραν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιθέτου δὲν εἶναι ζήτημα τυπικῆς γραμματικῆς, παρὰ ζήτημα πνευματικῆς διακλάσεως· ὅτι ὑπάρχει κάτι τι μέσα εἰς τὸ κακὸ ἴψος, μέσα εἰς τὴν ἄτσαλη σκέψιν, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ κάτι τι ἀποτελεῖ τὸ ἐπίθετον, ἀδιάφορον μὲ ποιά μορφή παρουσιάζεται. Μὰ ἡ στατικὴ μέθοδος ποὺ προσπᾶθηκε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν συζήτησιν ὁ κ. Ἄγρας εἶναι ἀτοπὴ, ὄχι μόνον γιὰτὶ ἀφορᾷ τὴν ποίησιν ἐνὼ τὸ ζήτημα εἶταν ὁ πεζὸς λόγος, καὶ μάλιστα ὁ φιλολογικὸς, ὄχι μόνον γιὰτὶ στηρίζεται εἰς τὴν τυπικὴν διαίρεσιν τῆς κλασικῆς γραμματικῆς, ἢ ὁποῖα ἀφῆνει ἔξω τὰ περισσότερα εἶδη τοῦ ἐπιθετικοῦ λόγου, μὰ εἶταν ἀκόμη καὶ κατὰ βίαν ἀτοπὴ, γενετικὰ ἀτοπὴ, ἀφοῦ εἶναι στατικὴ εἰδῶν. Τέλος, καὶ ἂν ὅλα ὅσα λέει ὁ κ. Ἄγρας εἶναι σωστὰ, καὶ δὲ θὰ ἀπεδείκνυε τίποτε, ἀφοῦ ἡ κατάταξίν του δὲν εἶναι λογικὴ, παρὰ ἀπλῶς ἐμπειρικὴ. Δὲν εἶναι σωστὰ πράγματα αὐτὰ: ἀναγκάζεται κανεὶς γιὰ νὰ ἀναιρέσῃ ἓνα στοιχειώδες λογικὸν σφάλμα νὰ γράψῃ ἓνα σωρὸν περιττὰ λόγια· ἀλλὰ μιὰ ποὺ ἀρχίσῃ, πρόκει νὰ πᾶω ὡς τὸ τέλος.

Ἔγραφῃ ὁ κ. Ἄγρας: τὰ ἐπίθετα μποροῦν νὰ διαιρεθῶν εἰς δύο κατηγορίας: τὰ *κοσμητικὰ* καὶ τὰ *σοστατικὰ* (ἐκεῖνα ποὺ ὁπως ἔλεγα εἰς τὸ πρῶτον μου ἄρθρον ἀποτελοῦν *εἰδοποιὸν διαφορὰ*). Κατόπιν, ἀφῆνει τὰ κοσμητικὰ καὶ ἀρχίζει μὲ τὸ μνημονικόν, νὰ διαιρῃ τὰ ἄλλα, φτάνοντας εἰς

έξη κλάσεις: κατόπιν επάγεται: «τό επίθετο είναι, κατά τὰ 1/2, τὸ κανονικὸ καὶ ἀναπόσπαστο τμήμα ἐκφράσεως», ἐπειδὴ διήρσε τὰ συστατικὰ ἐπίθετα σὲ ἕξη εἶδη, καὶ ὄχι π. χ. σὲ δύο ἢ σὲ εἴκοσι, ὁπότε θὰ εἴταν ἀναλόγως τὰ 2/3 εἴτε τὰ 10/20. Παίρνω 100 σπύρτα· ἀπ' αὐτὰ βάρω ἓνα κόκκινο καὶ ἓνα πράσινο· κατόπιν τὰ χωρίζω σὲ ἄβαφα καὶ σὲ βαμμένα· τὰ βαμμένα εἶναι δύο εἰδῶν, τὰ ἄβαφα ἑνὸς εἰδούς· τότε λέω ὅτι τὰ σπύρτα εἶναι κατὰ τὰ 2/3 βαμμένα καὶ κατὰ τὸ 1/3 ἄβαφα, καὶ σκέπτομαι ὅπως ὁ κ. Ἀγρας. Μὰ ἂς μὴ φέρονται τὴ συζήτηση στὸ πεδίο τῆς τυπικῆς λογικῆς· τὸ ζήτημα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸ: ἔχουμε χρῆσιν εἰς εἰς καὶ εἶναι δουλειά μας ἡ μελέτῃ τῆς ξένης σκέψεως, ἔχουμε χρῆσιν νὰ ἀνακτηθῶμε τὴν ἀξιοπρέπεια πού δίνει στὸν ἄνθρωπο ἡ χρῆσι τοῦ λόγου· πρέπει, γὰρ νὰ τὸ πῶ καθαρῶς νὰ ξέρουμε τί λέμε.

***

Προχθὲς μιλοῦσα μὲ ἓνα φίλο ποιητῆ, πού εἶχε γράψῃ σὲ κάποια του κριτικὴ γιὰ «τὸ τόξο τῆς ἐνατένισης» τὸν ρώτησα τί ἐννοοῦσε μὲ αὐτὸ τὸ λεκτικὸ σύμπλεγμα. Ἀπὸ τὴν περιγραφή πού μοῦ ἔκανε ἀντελήφθην ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ περιφέρεια, καὶ τὸν ἐρώτησα τότε γιατί δὲν ἔγραφε «ἡ περιφέρεια τῆς ἐνατένισης» μὰ ἐκείνην τὴν ἀπέκλειε. Ὅταν προχώρησε ἡ κουβέντα, βρήκα ὅτι μᾶλλον ἐπρόκειτο γιὰ εὐθεία· ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐπέμενε στὸ τόξο. Εἶχε πιά πολὺ προχωρήσει ἡ συζήτηση, ὅταν τοῦ ὑπέδειξα ὅτι τὸ τόξο—ὄχι ὁμως τὸ γεωμετρικὸ—συμβολίζει τὴν προσπάθεια, τὴν ἐνταση, καὶ ὅτι ἴσως θὰ ἔπρεπε πρὸς τὰ ἐκεῖ νὰ ἀναζητήσωμε τὴν ὑποσυνείδητη ἀφορμὴ τοῦ παραδόξου αὐτοῦ συμπλέγματος. Ἀλλὰ τί χρῶσται ὁ ἀναγνώστης νὰ πρέπει νὰ κάνει ψυχανάλυσιν τοῦ κριτικοῦ, ἀντὶ νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὰ γραμμένα του;

Ὅταν ἐδημοσίευσα τὸ ἄρθρο μου γιὰ τὸ ἐπίθετο καὶ τὸ οὐσιαστικὸ, διάφοροι καλοθεληταὶ μοῦ ἔφεραν κομμάτια ἀπὸ τὴν κωνούρια μας φιλολογία, ὅπου ὠργίαζε ἡ ἐπιθετικὴ μορφή· ἀπέφυγα νὰ τὰ δημοσιεύσω, μὴ θέλοντας σὲ ἐργασία ἀπρόσωπη καὶ ἀντικειμενικὴ νὰ ἐξυπηρετήσω πάθη προσωπικά. Τὰ ἐμελέτησα ὁμως μὲ προσοχὴ καὶ κατέληξα σὲ πολὺ ἀπαισιόδοξα συμπεράσματα· συμπεράσματα τόσο γενικά, πού ἴσως ἀξίζουν νὰ τ' ἀνακοινώσω. Συγκεκριμένως, καταλήγω νὰ πιστεύω ὅτι ἡ μεγάλη ἀρρώστια ἀπὸ τὴν ὁποία πάσχουν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὀφείλεται σὲ ὑπερτροφία τοῦ ἐπιθέτου: ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλομαθής· τεκμηρίω ἡ μεγάλη κυκλοφορία τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν ἐκδόσεων στὸν τόπο μας. Γυρεύει κάτι νὰ μαθαίνει, γυρεύει νὰ βγάζει πάντα ἓνα «συμπέρασμα» ἀπὸ κάθε συζήτηση· κάτι πού νὰ μπορέσει νὰ τοῦ φανεῖ κάποτε χρῆσιμος, εἴτε νὰ τὸν βοηθήσει νὰ λάμψῃ στὴν προσεχῆ κουβέντα μὲ τοὺς φίλους του· μὲ αὐτὴ τὴν ἰδιαίτερη ψυχολογία πλησιάζει πρὸς τὸ ἔντυπο: θεωρεῖ κατὰ τεκμηρίω τὸ συγγραφεὴ σοφώτερό του καὶ περιμένει κάτι νὰ πληροφορηθεῖ ἀπ' αὐτόν. Ἀλλὰ ἐκεῖ συναντᾷ τὴν ψυχολογία τοῦ συγγραφέως, ὄχι διαφορητικὴ ἀπὸ τὴ δική του, παρὰ ἐκδηλω-

μένη μόνον διαφορητικὰ: ὁ συγγραφεὺς ἀποφεύγει ἐπίμονα νὰ πληροφορήσει τὸν ἀναγνώστη του· τίποτε δὲν τοῦ δίνει πού νὰ μοιάζει μὲ οὐσιαστικὴ προσέγγισιν πρὸς τὰ πράγματα· ὄλο γυρίζει γύρω γύρω ἀπὸ τὸ θέμα, φοβᾶται νὰ προσφέρει κάτι θετικὸ, ἐπιδιώκει τὴν ἀοριστία. Ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἀναγνώστη εἶναι ἀπὸ τις πρὸ φυσικῆς: μιὰ φορὰ δοκιμᾶζει, δύο φορὲς, τρεῖς φορὲς, στὸ τέλος παραιτᾷ τὰ ἑλληνικά, καὶ εἴτε δὲ διαβάζει καθόλου, εἴτε διαβάζει τίς κάπως πρὸ συγκεκριμένους ἡμερησίους, εἴτε διαβάζει τὰ ξένα. Ἔτσι γίνονται τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ στὴν Ἑλλάδα (ὄχι μόνον ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ἔτσι)· παρατηρήστε ποιά βιβλία διαβάζονται· τὸ ἔγραφα καὶ προχθὲς: εἶναι τὰ βιβλία πού κάτι μᾶς ἔδωσαν ἀληθινὸ, πραγματικὸ, οὐσιαστικόν...

Πρέπει νὰ πάρουμε ἄλλο δρόμο, πρὸ συμφωνο μὲ τις μεγάλες στιγμὲς πού ζοῦμε· νὰ ξαναπάρμε πρὸς τὸ πρᾶγμα, πρὸς τὴν οὐσία του. Παιδιά ὅταν εἶμασταν, μᾶς ἐγέμιζαν τὸ μυαλὸ μὲ τις κλίσεις, μᾶς μάθαιναν μὲ κόπο νὰ λέμε ὡς τὸ ἀβγό καὶ ἴσὸ τὸ μενεξέ· τὸ ζήτημα εἴταν πάντα νὰ μὴν τύχει καὶ μᾶς πούνε τίποτε γιὰ τὸ ἀβγό καὶ γιὰ τὸ μενεξέ. Ἀπὸ τότε ὁμως προκόψαμε σὲ μανδαρινισμό: ἀφήσαμε τις γλωσσικὰς σκιὰς τῶν ἰων καὶ τῶν ὠϊων, γιὰ νὰ συζητοῦμε πῶς πρέπει ἢ πῶς δὲν πρέπει νὰ τὰ λέμε· ἐγκαταλείψαμε, δηλαδή, χάρις σ' ἓνα κατ' ἐξοχὴν πραγματικὸ ζήτημα, τὸ γλωσσικόν, ἀκόμη καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος ἐπαφῆς μὲ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι.—Τὸ ξαναεἶπαμε.—Ἐκεῖνοι πού ἔχουν κάτι νὰ πούνε, ἦρθε ἡ στιγμὴ νὰ τὸ πούνε. Οἱ ἄλλοι, ἂν ἐπιμένουν νὰ γράφουν χωρὶς νὰ προσφέρουν τίποτε οὐσιαστικόν, κινδυνεύουν νὰ ὑποστοῦν τὸ χειρότερον θάνατον: ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁμοίους τους, νὰ μιλοῦν καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀκούει κανένας, νὰ φωνάζουν καὶ ἡ φωνὴ τους νὰ χάνεται καθὼς μέσα στοὺς ἐπιβάτες. Κινδυνεύουν νὰ πεθάνουν τὸ χειρότερον θάνατον, τὸ θάνατον τῆς ὀρφάνιας.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Υ. Γ. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ βλέπω ὅτι «τὸ τόξο τῆς ἐνατένισης» ἔγινε τίτλος ποιήματος· σωστά. Θὰ μπορούσε ὁμως νὰ γίνῃ καὶ τίτλος φάρσας.

Κ. Θ. Δ.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Μία κορυφή

Ἀπὸ τὰ πέντε σπουδαιότερα καὶ χαρακτηριστικότερα ἔργα τῆς φετεινῆς κινηματογραφικῆς σαιζόν, ἡ «Τραγωδία τοῦ Ὁρχείου» ἦταν τὸ πρὸ βαρὺ καὶ μὲ τὸ πρὸ συγχρονισμένον κοινωνικὸ περιεχόμενον, οἱ «Ἀδελφοὶ Κοραμαζόφ» εἶχαν τὴ ζωντανότερη ἀτμόσφαιρα, τὰ «Κορίτσια μὲ στολὴ» ἦταν τὸ λιγώτερον καὶ τὸ πρὸ δραματικόν, τὸ «A nous la liberte» εἶχε τὸ ἀληθινώτερον καὶ πρὸ ἀβίαστο κέφι, καὶ ὁ «Δὸν Κιχιώτης» συνεδύαζε ὅλα τὰ χαρίσματα τῶν προηγουμένων. Ἦταν, χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ καλλίτερη ταινία πού εἶδαμε φέτος. Ἀποτελεῖ, στὴν ἱστορία τῆς ἑβδομῆς τέχνης, ἓνα σταθμὸν